

Н. МИКІТЕНКО

**ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ
ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧОГО ПРОФІЛЮ**

Монографія

Тернопіль

Н. Микитенко

**Технологія формування
І Н Ш О М О В Н О І
професійної компетентності
майбутніх фахівців
природничого профілю**

Монографія

ТЕРНОПІЛЬ
2011

ББК 81.432.1

М-59

Рекомендовано до друку вченою радою
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(протокол № 8 від 22.03.2011 р.)

Рецензенти:

Н. Ф. Бориско, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри методики викладання іноземних мов
Київського національного лінгвістичного університету;

В. М. Жуковський, доктор педагогічних наук, професор,
декан гуманітарного факультету Національного університету
«Острозька академія»;

О. П. Петращук, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри авіаційної англійської мови

Інституту аeronавігації Національного авіаційного університету

Микитенко Н. О.

Технологія формування іншомовної комунікаційної компетентності
майбутніх фахівців природничого профілю. Монографія / Н. О. Микитенко / За
ред. д. пед. н., проф., члена-кореспондента НАПН України Г. В. Терещука. –
Тернопіль : ТНПУ, 2011. – 411 с.

У монографії висвітлено результати наукового пошуку теоретичного
обґрунтування і розробки диференційної технології формування іншомовної
професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей,
а також авторської сугестивно-асоціативної методики як складової
організаційно-змістового і процесуального компонентів цієї технології.

ISBN 978-966-7425-81-4

© Микитенко Н. О., 2011

З М І С Т

Стор.

ВСТУП.....	5
-------------------	----------

Розділ 1	
ІНШОМОВНА ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ	
МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ПРИРОДНИЧОГО ПРОФІЛЮ	
ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	9
1.1. Психолого-педагогічний портрет майбутнього фахівця природничого профілю.....	10
1.2. Феномен іншомовної професійної компетентності майбутнього фахівця	31
1.3. Модель іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей	43

Розділ 2	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ	
ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	61
2.1. Принципи та підходи до формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю.....	62
2.2. Психолінгвістичні аспекти формування вмінь і навичок іншомовної комунікації студентів природничих спеціальностей	83
2.3. Професійна спрямованість змісту навчання іноземних мов майбутніх фахівців природничого профілю	95

Розділ 3	
МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ	
ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	105
3.1. Типологія дискурсів у змісті навчання іноземних мов професійного спрямування.....	106
3.2. Організаційні форми і методи навчання іноземних мов професійного спрямування.....	114
3.3. Аналіз методик навчання іноземних мов у контексті проблеми дослідження	126
3.4. Особливості застосування сугестивно-асоціативної методики у формуванні іншомовної професійної компетентності студентів природничих спеціальностей	146
3.5. Навчально-методичне забезпечення процесу формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю	165

Розділ 4	
ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	175
4.1. Наукові критерії технологічності формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців	176
4.2. Модель технології формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю.....	186
4.3. Проектування та організація експериментальної роботи з перевірки ефективності технології формування іншомовної професійної компетентності	218
4.4. Особливості впровадження технології формування іншомовної професійної компетентності студентів природничих спеціальностей ...	226
4.5. Ефективність технології формування іншомовної професійної Компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей	249
ВИСНОВКИ.....	275
ДОДАТКИ	289
ЛІТЕРАТУРА	382
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	407

В С Т У П

Найважливіше стратегічне завдання модернізації вищої освіти України – забезпечення якості підготовки фахівців відповідно до вимог міжнародних стандартів. Природничі науки складають основу наукової картини всесвіту, а відтак тісно пов'язані з глобальними проблемами людства. Професійна підготовка фахівця природничого профілю, здатного успішно вирішувати професійні завдання, готового до виконання професійних функцій та ролей як в україномовному, так й іншомовному середовищі у світлі усіх глобальних подій і катастроф, набуває особливого значення. Метою такої підготовки на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти є не лише формування в студентів: знань основних понять, методів, концепцій, механізмів розвитку природничих наук; умінь дослідження та доведення певних наукових істин; умінь грамотно коментувати зміст наукових теорій і концепцій; уявлення про сучасні основні наукові проблеми, що потребують негайного вирішення. Завдання вищої школи полягає у формуванні в студентів наукового світогляду, системи сучасних професійних знань, умінь, навичок, системного підходу до оцінювання розвитку певних природничих дисциплін; розвитку творчих здібностей, професійної кваліфікації; іншомовної комунікативної, а на її основі – іншомовної професійної компетентності. Вирішення цих завдань відбувається у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

До напрямів підготовки фахівців природничого профілю, згідно переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, належать: фізика та прикладна фізика, хімія, біологія, географія, гідрометеорологія, геологія, екологія, геодезія, картографія та землевпорядкування (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. № 507).

Згідно з положеннями Болонської конвенції, приєднання нашої держави до європейського освітнього простору передбачає забезпечення мобільності студентів, а у подальшому – науковців і кваліфікованих фахівців у межах світового

освітнього, економічного, політичного простору. Запорукою цього може бути не лише володіння студентами високим рівнем професійної компетентності, а й належний рівень володіння ними іншомовною професійною компетентністю. З цією метою до навчальних планів підготовки бакалаврів природничих спеціальностей введено навчальну дисципліну «Іноземна мова професійного спрямування / спілкування».

У світлі актуального на сучасному етапі розвитку освіти компетентнісного підходу стратегія підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах України акцентує на формуванні у них комплексу ключових, предметних, галузевих компетентностей як компонентів професійної компетентності креативного фахівця, здатного вирішувати не лише професійні завдання, але й критично мислити, самостійно приймати рішення, використовуючи творчий підхід. Формування іншомовної професійної компетентності – завдання іншомовної професійної підготовки майбутнього фахівця природничого профілю, що відповідає вимогам сьогоднішнього дня.

Професійна компетентність передбачає сукупність взаємопов'язаних професійних якостей особистості (знань, умінь, навичок, стратегій, прийомів, технік, досвіду діяльності, розвитку, пізнання). Сформована на її основі іншомовна професійна компетентність – складне ієрархічне утворення, інваріантними компонентами якого виступають: 1) відповідні знання, вміння і навички; 2) компетенції; 3) професійна компетентність та її компоненти; 4) ключові компетентності, у т. ч. іншомовна комунікативна компетентність; 5) досвід діяльності, 6) емоційно-ціннісне ставлення до предмета діяльності; 7) творчий підхід.

Дослідження питань формування професійної компетентності майбутніх фахівців сприятиме впровадженню нових підходів до підготовки і перепідготовки вітчизняних кадрів та вирішення важливих проблем у сфері освіти.

Ефективність функціонування вітчизняної системи освіти безпосередньо залежить від розробки і впровадження технологій навчання, відповідних методик, методів і засобів навчання. На сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти питання

технологізації інноваційної навчальної діяльності, оновлення її змісту є особливо актуальними.

Теоретичний аналіз категорійно-понятійного апарату дослідження (Н. Алмазова, Р. Баскаєв, О. Бобіenko, В. Болотов, Н. Бібік, Л. Блінов, М. Волчанська, Н. Гальськова, М. Головань, І. Гушлевська, А. Деркач, Н. Євдокімова, І. Зімняя, Т. Ісаєва, І. Кубенко, Н. Мойсеюк, Н. Мясищев, Л. Нєфедова, Л. Нугуманова, О. Овчарук, Л. Петровская, С. Пеняєва, О. Пометун, Г. Селевко, Н. Тализіна, І. Черемис, Є. Чуб, К. Шапошніков, D. C. McClelland, I. Berg, R. B. Howsam, J. Raven, W. G. Spady, L. M. Spencer, S. M. Spencer, A. Wolf та ін.), методологічних основ формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців (М. Архангельськая, О. Бобіenko, В. Болотов, Ж. Гараніна, І. Зімняя, Н. Кісель, О. Кудряшова, Я. Кузнецов, І. Лerner, Г. Лозанов, О. Мітрясова, В. М'ясищев, А. Новіков, О. Овчарук, О. Пометун, В. Сєріков, М. Скаткін, А. Степанюк, Г. Терещук, А. Хуторськой, M. A. K. Halliday, A. McIntosh, M. Strevens, R. Abbuhl, A. Mackey, S. Krashen, H. Stern, B. Spolsky та ін.), методичної системи формування іншомовної професійної компетентності (Н. Гальськова, Л. Гегечкорі, М. Гулей, Г. Китайгородська, Ж. Марфіна, В. Мусаєва, З. Никітенко, В. Петрусинський, О. Тарнопольський, І. Шехтер, J. J. Asher, A. Henry, R. Roseberry, D. H. Jonassen, J. C. Richards, T. S. Rodgers, A. Howatt та ін.) і практичного досвіду здійснення іншомовної підготовки фахівців природничого профілю у вітчизняних вищих навчальних закладах дав змогу виявити низку суперечностей, які об'єктивно мають місце в організації й змісті такої підготовки і безпосередньо впливають на рівень сформованості іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців. Виявлені суперечності полягають у:

– потребі, з одного боку, професійної підготовки фахівців природничого профілю, яка б за своїм змістом, формами, методами і засобами відповідала рівню світових вимог і відсутності, з іншого боку, необхідних дидактичних, організаційних і матеріально-технічних умов для забезпечення такої підготовки вищими навчальними закладами нашої країни;

– зростаючій потребі у випускниках вищих навчальних закладів – кваліфікованих фахівцях природничого профілю з високим рівнем сформованості іншомовної професійної компетентності задля інтеграції у світовий науковий і освітній простір та відсутністю концепції, моделі і технології формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю.

Існує чимало наукових розвідок, присвячених висвітленню окремих аспектів побудови методичної системи формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей. Проте, результати аналізу джерел з проблеми дослідження доводять, що у наявних на сьогодні науково-педагогічних працях немає комплексного ґрунтовного дослідження, яке б висвітлювало методологічні основи і технологію формування іншомовної професійної компетентності у майбутніх фахівців природничого профілю, хоча таке дослідження було б доцільним і актуальним з огляду на необхідність збагачення змісту теорії і методики навчання за рахунок використання досвіду інтердисциплінарних досліджень, що останнім часом набувають популярності як в Україні, так і за рубежем.

У монографії висвітлено результати наукового пошуку теоретичного обґрунтування і розробки диференційної технології формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничих спеціальностей, а також авторської сугestивно-асоціативної методики як складової організаційно-змістового і процесуального компонентів цієї технології.